

4. Малооголова О. О. Інтернет-залежність та її вплив на підлітків. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2019. Т. I, вип. 54. С. 89–94.
5. Турецька Х. І. Психологічні чинники Інтернет-залежності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія психологічна. 2012. Вип. 2(2). С. 95–104.
6. Strawn J. R., Mills J. A. Buspirone in children and adolescents with anxiety: A review and Bayesian analysis of abandoned randomized. *Child Adolesc Psychopharmacol* 28(1):2-9, 2018. <https://doi.org/10.1089/cap.2017.0060>.
7. Young K. S. Internet addiction-a new clinical phenom-enon and its consequences. *Am. Behav. Sci.* 2004. №48. P. 402–415.

ПРАКТИЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Перетятко Л. Г., Бондар Н. О.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
bookmaster010@gmail.com, lara.bilin19@gmail.com*

Сьогоднішній світ переживає період значних трансформацій, які вимагають від суспільства нових підходів до розуміння лідерства та його ключових складників. Динамічні зміни у соціально-економічному середовищі, зумовлені глобалізацією, швидким розвитком технологій, а також такими викликами, як пандемії, війни та екологічні кризи, висувають особливі вимоги до особистісних якостей лідерів. В умовах високої невизначеності саме практичний інтелект виступає як основний механізм, що забезпечує адаптацію, прийняття рішень та управління в нових і часто нестандартних обставинах.

Практичний інтелект має ключове значення для формування лідерських якостей, адже дозволяє ефективно поєднувати знання, досвід та інтуїцію для вирішення прикладних завдань. У сучасному світі, де класичні моделі управління та прогнозування часто втрачають свою дієвість, практичний інтелект забезпечує здатність знаходити креативні та інноваційні рішення. Він дозволяє лідерам не лише адаптуватися до змін, а й активно впливати на них, спрямовуючи їх у потрібному напрямку [3, с. 109].

Окрім того, практичний інтелект сприяє формуванню ефективних комунікаційних навичок, що є надзвичайно важливими для сучасних лідерів. У світі, де взаємодія між людьми дедалі більше залежить від здатності будувати довіру, розуміти контекст та мотиви співрозмовників, саме практичний інтелект допомагає лідеру створювати гармонійні стосунки в команді та за її межами. Це особливо актуально в умовах соціальної нестабільності, коли

здатність підтримувати моральний дух і спрямовувати спільні зусилля на досягнення мети стає ключовою. Водночас він забезпечує здатність діяти впевнено та результативно навіть у кризових ситуаціях.

Оскільки практичний інтелект розглядається як одна з форм загального інтелекту, варто проаналізувати його сутність через найбільш поширені підходи до розуміння інтелекту в цілому. Історично існували дві основні концепції щодо природи інтелекту. Згідно з першою, інтелект є спадковою характеристикою, яка визначає рівень розумових здібностей людини з моменту народження. Інша концепція пов'язує інтелект зі здатністю швидко сприймати й реагувати на зовнішні стимули. Нині більшість психологів погоджуються, що інтелект можна визначити як здатність особистості адаптуватися до навколишнього середовища [1, с. 94-97].

Етимологічно поняття «інтелект» (лат. *intellectus*) означає «розуміння», «пізнання» або «розум». У науковій літературі існує безліч його визначень. Наприклад, у структурно-генетичному підході Ж. Піаже інтелект описується як найвищий спосіб досягнення рівноваги між суб'єктом і середовищем, що характеризується універсальністю. Представники когнітивізму розглядають інтелект як сукупність когнітивних операцій (Д. Лакофф, Г. Вольф, Р. Дросель), тоді як аналітичний підхід фокусується на стійких індикаторах інтелектуальної діяльності, вимірюваних за допомогою тестів (Ч. Спірмен, Л. Терстоун, Х. Айзенк) [7, с. 61-69].

У вітчизняній психології загальний інтелект досліджують такі вчені, як О. Буров, О. Грицан, А. Малиношевська, М. Мельник, В. Рибалка, В. Тищенко та ін. Згідно з аналізом М. Смульсон, інтелект складається з окремих компонентів, які вивчаються через такі підходи: первинні розумові здібності Л. Терстоуна, незалежні інтелектуальні здібності Дж. Гілфорда, ієрархічну теорію Ф. Вернона, теорію множинного інтелекту Г. Гарднера [4, с. 18; 6, с. 27-30].

Наукова школа Р. Стернберга виділяє практичний інтелект як феномен, що суттєво відрізняється від інтелекту, націленого на досягнення академічних результатів. Дослідники зазначають, що навіть високий рівень інтелектуальних показників, вимірюваний стандартними тестами, не гарантує здатності людини до ефективної соціальної взаємодії. Навпаки, трапляються люди з невисокими академічними показниками, які легко знаходять спільну мову з іншими і демонструють високий рівень адаптації в суспільстві. Ця різниця між академічним, який часто асоціюють із «книжковим» складом розуму, і практичним інтелектом, що відповідає за вирішення реальних життєвих завдань, підкреслюється в межах імпліцитних теорій інтелекту [8, с. 143].

Практичний інтелект, який часто називають «здоровим глуздом», дозволяє людині створювати психологічний простір, у якому вона може ефективно функціонувати. У повсякденному житті його важливість часто переважає академічний інтелект, адже він безпосередньо пов'язаний із виживанням і адаптацією як у культурному, так і в природному середовищі. Молодь, навіть отримуючи теоретичні знання, часто стикається з тим, що ці знання не завжди допомагають у вирішенні практичних проблем, які наповнені суперечностями та потребують креативного підходу [3, с. 122].

На думку Стернберга, соціально-практичний інтелект базується на неявному знанні, яке формується через реальну взаємодію зі світом. Він визначає цей тип інтелекту як здатність ефективно управляти власною поведінкою у взаємодії з навколишнім середовищем. Імпліцитне навічання, тобто вміння засвоювати знання в процесі взаємодії, стає ключовим фактором, що відрізняє академічний інтелект від соціально-практичного. Саме ці якості є основою для формування лідерських здібностей, адже вони дозволяють лідерам не лише діяти в умовах невизначеності, а й забезпечувати ефективну взаємодію з іншими, керуючи складними соціальними процесами [8, с. 149-153].

У контексті сучасного лідерства особливе місце займає здатність керівника не лише мислити стратегічно, а й адаптуватися до умов, які часто є складними і невизначеними. Ця здатність значною мірою зумовлюється тим, що у психології визначається як практичний інтелект. Він відображає вміння застосовувати наявні знання у реальних життєвих ситуаціях, швидко реагувати на зміни та знаходити рішення там, де стандартні підходи виявляються безсилими.

Порівняно з іншими типами інтелекту, зокрема академічним, практичний підхід орієнтований на досягнення конкретного результату, часто за умов обмеженої інформації. Лідери, які володіють цією якістю, здатні ефективно вирішувати ситуативні проблеми, передбачати наслідки своїх дій і розробляти нові стратегії відповідно до обставин. Це особливо важливо у середовищах, де стабільність є скоріше винятком, ніж правилом, і де необхідно приймати рішення, враховуючи не лише аналітичні дані, а й людський фактор.

Практичний інтелект також має тісний зв'язок із комунікативними здібностями. Він дозволяє не лише розуміти мотиви та потреби інших, а й знаходити спільну мову навіть у найскладніших ситуаціях. Це допомагає керівнику будувати команду, яка працює злагоджено і мотивовано. Уміння створювати гармонійні взаємини на всіх рівнях організації підвищує довіру до лідера і сприяє досягненню стратегічних цілей [7, с. 54-56].

Не менш важливим є внесок цієї якості у розвиток творчого підходу до управління. У реальному житті проблеми рідко мають однозначні рішення, і саме вміння адаптуватися, використовувати доступні ресурси та діяти нестандартно визначає успіх лідера. Практичний інтелект стає інструментом, який дозволяє перетворювати складнощі на можливості, а обмеження – на поштовх для інновацій.

Таким чином, практичний інтелект виступає ключовим чинником у формуванні лідерських якостей, необхідних для ефективного управління в умовах сучасного світу. Його значення полягає у здатності лідера адаптуватися до змін, мислити стратегічно та приймати рішення, що відповідають реальним обставинам. Ця якість дозволяє об'єднати знання, інтуїцію та досвід, забезпечуючи успішне вирішення практичних завдань, які часто є недостатньо структурованими або зовсім новими. Завдяки цій здатності керівник не лише долає складнощі, а й створює можливості для розвитку, що є надзвичайно важливим у швидкоплинному світі.

Крім того, розвиток цієї форми інтелекту сприяє формуванню ключових навичок лідера – ефективної комунікації, творчого мислення та вміння керувати людьми. Це не лише підвищує довіру до керівника, а й забезпечує згуртованість команди, що працює на досягнення спільної мети. У цьому сенсі практичний інтелект виступає базою, яка об'єднує когнітивні, емоційні та соціальні аспекти управлінської діяльності, створюючи підґрунтя для побудови ефективного та інноваційного лідерства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буров О. Ю., Рибалка В. В. Динаміка розвитку інтелектуальних здібностей обдарованої особистості у підлітковому віці : монографія. Київ : Інфосистем, 2012. 258 с.
2. Козігора М. Формування інтелектуальних вмінь і навичок у процесі навчання учнів молодших класів. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2016. Вип. 1(16). С. 74–79.
3. Методика діагностики практичного інтелекту учнівської молоді: методичний посібник / [В. П. Тищенко, А. В. Малиношевська, М. Ю. Мельник та ін.]. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України. 2017. 156 с.
4. Смульсон М. Л. Психологія розвитку інтелекту в ранній юності : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07. Київ, 2002. 37 с.
5. Смульсон М. Л. Інтелект і ментальні моделі світу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2009. С. 38–49.
6. Antonakis J., Simonton D. K., Wai J. Intelligence and Leadership. *Leader Thinking Skills*, 2019. P. 14–45.
7. McKee, A. Boyatzis R. E., Johnston F. Becoming a resonant leader: develop your emotional intelligence. Renew your relationships, Sustain your effectiveness. *Harvard Business School Press*, 2008. P. 224.
8. Sternberg R. J. Wisdom and its relations to intelligence and creativity. *Wisdom: Its nature, origins, and development*. N. Y., 1990. P. 142–159.